

بسمه تعالی

نظام‌نامه برنامه‌ریزی و بودجه‌بندی کشور

مقدمه

تدبیر و برنامه‌ریزی، همواره به‌عنوان مهم‌ترین رکن فعالیت جریان حکمرانی هر جامعه محسوب می‌شود. سابقه ۷۰ ساله ایران در برنامه‌ریزی و نگاه جامع به وضعیت ظرفیت‌ها و چالش‌ها، نشان‌دهنده اهمیت موضوع برنامه و برنامه‌ریزی نزد نخبگان و حاکمان و سیاستگذاران ایران بوده است.

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و تغییر ریل کشور از وابستگی به کنشگری فعال در عرصه‌های گوناگون، تحول و ارتقاء در روند برنامه‌ریزی، بیش‌ازپیش احساس می‌شد. با توجه به وقوع جنگ تحمیلی علیه کشور و سپس ورود اضطراری به روند بازسازی و سازندگی و همچنین فشارها و تحریم‌های مستمر علیه حاکمیت حقوقی و حقیقی جمهوری اسلامی، همواره ورود به این تحول مهم و حیاتی به تأخیر افتاده است؛ تا آنجا که با صدور بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی و همزمان با طلوع قرن ۱۵ هجری شمسی و تأکید رهبر معظم انقلاب اسلامی بر تغییر مدار مدیریت کشور به الگوهای برآمده از اصول ایرانی - اسلامی و با تأکید بر تحقق عدالت اجتماعی که مهم‌ترین آرمان انقلاب اسلامی به شمار می‌رود، زمان و موقعیت مناسبی ایجاد شده است تا تحول در نظام برنامه‌ریزی ایران بر مبنای الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت و اصول حاکم بر گام دوم انقلاب اسلامی آغاز شود.

با توجه به این مهم، «نظام‌نامه برنامه‌ریزی و بودجه‌بندی» در راستای تعریف اصول موضوعه و راهبردهای کلان پیشرفت، در جهت راهبری و هدایت منابع و ظرفیت‌های کشور برای رفع چالش‌ها تدوین شده است. در این نظام‌نامه سعی بر آن است تا با توجه به روند تحولات درونی کشور، تحولات منطقه‌ای و جهانی و همچنین ظرفیت‌ها و منابع موجود اعم از ظرفیت‌های حاکمیتی و مردمی، چارچوب عمل دولت و ارکان نظام مشخص شود. همچنین در روند تدوین نظام‌نامه، به وجود انعطاف و اختیار عمل دولت و دستگاه‌های اجرایی، توجه ویژه‌ای شده است.

در مجموع، جهت‌گیری کلان نظام‌نامه به سمت منظم شدن رفتار دولت و بازیگران اصلی حاکمیت، نقش آفرینی بیش از پیش کنشگران مردمی و غیردولتی و همچنین ارتقاء بهره‌وری منابع و ظرفیت‌های در اختیار و در نهایت شفافیت فرایندها و فعالیت‌های درون حاکمیت خواهد بود.

فصل اول - اصول، تعاریف و اختصارات

ماده ۱- تعاریف واژه‌ها و اختصارات به کار رفته در این قانون به شرح زیر است:

۱. **برنامه راهبردی:** برنامه‌ای فرابخش برای کل کشور و مشتمل بر دو رکن اصلی چشم‌انداز و راهبردهاست و سند بالادستی برای برنامه‌های پیشرفت و برنامه بودجه محسوب می‌شود.
۲. **برنامه پیشرفت:** سندی متخذ از مبانی و الگوهای انقلاب اسلامی برای دستیابی به اهداف معین در یک دوره ۴ ساله، از طریق سلسله‌ای از عملیات و فعالیت‌های مرتبط با یکدیگر، مبتنی بر راهبردها و سیاست‌های اجرایی و منطبق بر اسناد بالادستی کشور. این برنامه به عنوان خط راهنمای برنامه‌های عملیاتی و تدوین برنامه‌های بودجه سالانه خواهد بود.
۳. **برنامه عملیاتی و بودجه کل کشور:** سندی است مشتمل بر «اهداف، برنامه‌ها، خروجی‌ها و پیامدها» برای تمامی دستگاه‌های اجرایی و همچنین اشخاص حقیقی و حقوقی کمک‌گیرنده برای ارائه خدمات غیرانتفاعی، همراه با پیش‌بینی منابع و مصارف در دوره سالانه، مبتنی بر برنامه پیشرفت. برنامه بودجه به نوعی، محقق‌کننده شاخص‌های برنامه پیشرفت در دوره یک ساله خواهد بود.
۴. **بودجه عمومی:** به آن بخش از بودجه کل کشور که منابع آن جزء درآمدهای عمومی و اختصاصی دولت منظور می‌شود (به استثناء شرکت‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت) و مصارف آن از محل درآمدهای عمومی و اختصاصی تأمین می‌گردد بودجه عمومی اطلاق می‌شود.
۵. **سیاست‌های کلی نظام:** اسنادی که حاوی چارچوب و مبنای جهت‌گیری کلی کشور در همه عرصه‌های حاکمیتی است که از سوی مقام معظم رهبری به موجب بند اول از اصل یکصد و دهم قانون اساسی تعیین می‌شود و همچون حلقه پیوندی بین اصول و اهداف نظام با وظایف دستگاه‌ها و نهادهای دولتی و حاکمیتی هستند. هدف اصلی این سیاست‌ها ایجاد انضباط در کشور معرفی شده که مشخص‌کننده هندسه کلی نظام نیز خواهند بود. بند دوم اصل یکصد و دهم قانون اساسی به لزوم وجود نظارت بر حسن اجرای این سیاست‌ها تأکید کرده و آن را نیز بر عهده رهبری نظام دانسته است. این وظیفه نشان می‌دهد که تحقق سیاست‌ها از منظر تدوین‌کنندگان قانون اساسی کاملاً الزامی است و مطابق اصل یکصد و دهم این وظیفه به مجمع تشخیص مصلحت نظام تفویض شده است.
۶. **دستگاه‌های اجرایی:** عبارتند از دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده ۵ قانون مدیریت خدمات کشور، قوه قضاییه و دستگاه‌های تابعه آن، قوای نظامی و انتظامی و دستگاه‌های تابعه و همچنین نهادهای انقلاب اسلامی که حداقل نیمی از منابع خود را از بودجه عمومی تأمین می‌نمایند و نیز سایر دستگاه‌هایی که در این نظام نامه و در برنامه‌ها مورد خطاب قرار می‌گیرند.

تبصره: با توجه به تبصره ۲ ماده ۲۴ این نظام نامه، فهرست جدید و مصوب دستگاه‌های اجرایی، ملاک عمل خواهد بود.

۷. **مجمع تشخیص مصلحت نظام** که به اختصار «مجمع» نامیده می‌شود.

۸. **مجلس شورای اسلامی جمهوری اسلامی ایران** که به اختصار مجلس، اطلاق می‌شود.

۹. **حلقه‌های میانی:** به گروه‌ها و کنشگران اجتماعی اطلاق می‌شود که برآمده از متن جریان مردمی بوده و دارای رسوب مناسب جغرافیایی و دارای سطح مناسبی از توانمندی‌ها و مهارت‌ها در ارتباط گیری با مردم (به جهت به میدان آوردن ظرفیت‌ها و استعداد‌های مردمی) و همچنین جریان حاکمیت (در سطح ملی و محلی به جهت استخدام ظرفیت‌های حاکمیتی برای حل چالش‌ها و توسعه ظرفیت‌های بومی، ملی، منطقه ای و بین المللی) باشند.

ماده ۲- نظام برنامه‌ریزی متشکل از سه سطح زیر است:

۱. بلندمدت تحت عنوان برنامه راهبردی با بازه زمانی ۸ تا ۱۲ سال؛

۲. میان مدت تحت عنوان برنامه پیشرفت با بازه زمانی ۴ سال؛

۳. کوتاه مدت تحت عنوان برنامه عملیاتی با بازه زمانی ۱ سال.

ماده ۳- در تنظیم هر یک از برنامه‌های سه گانه، رعایت اصول و ارزش‌های زیر الزامی است و هیچکدام از احکام برنامه‌ها نباید با این اصول، مغایرت داشته باشد:

۱- جامعیت و رویکرد نظام مند

۲- تأکید بر مشارکت مردم و نقش آفرینی آنها در عرصه‌های گوناگون حکمرانی

۳- ابتناء به مدیریت جهادی و اعتقاد به اصل ما می‌توانیم

۴- اصل بودن میدان داری جوانان

۵- ابتناء به اثربخشی و پیامدمحوری، شاخص مندی (شاخص‌های کلیدی و عملکردی)، نتیجه محوری و محصول

گرایی برنامه‌ها

۶- همراهی توأمان پیشرفت اقتصادی و عدالت اجتماعی

۷- هوشمندی، روزآمدی، پویایی، انعطاف‌پذیری، کارآمدی و بهره‌وری

۸- اولویت‌بخشی به فرصت‌های ویژه کشور

۹- جلوگیری از انحصار و اصل بودن رقابت، شفافیت و پاسخگویی در فرایند تحقق برنامه‌ها

۱۰- مشروط، زماندار و کاهنده بودن حمایت‌ها و معافیت‌ها

۱۱- پایداری منابع طبیعی و حفظ محیط زیست

۱۲- حفظ حریم مالکیت خصوصی

- ۱۳- اجتناب از گسترش دخالت دستگاه‌های اجرایی و پرهیز از گسترش کمی دولت
- ۱۴- عدم دخالت دولت در آزادی فضای کسب و کار با هدف حمایت از مردم و بخش خصوصی
- ۱۵- ثبات در سیاست‌ها و پرهیز از اتخاذ تصمیمات دفعی
- ۱۶- عدم ایجاد تکالیف و یا اعطای امتیازات فراتر از توان مالی کشور
- ۱۷- تمرکز زدایی و محوریت یافتن فعالیت‌های غیر متمرکز و اتکا به ظرفیت کنشگران مردمی و بخش خصوصی
- ۱۸- اولویت حذف رویه‌های خلق‌کننده فساد به جای برخورد با مفسد.

فصل دوم- نظام برنامه‌ریزی

الف- برنامه راهبردی

ماده ۴- برنامه راهبردی مشتمل بر دو رکن اصلی «چشم‌انداز و راهبردها» است که توسط مجمع تدوین و در نهایت با ابلاغ مقام معظم رهبری، اجرایی خواهد شد.

ماده ۵- چشم‌انداز ناظر بر وضعیت مطلوب کشور در افق برنامه است که حول موضوعات راهبردی، ارزش‌ها و آرمان‌های نظام جمهوری اسلامی ایران و مبتنی بر قانون اساسی، بیانیه گام دوم، تحلیل کلان‌روندهای ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی، بررسی‌های محیطی، آمایش سرزمین، شناخت توانمندی‌ها و ظرفیت‌های کشور، جایگاه مورد انتظار در میان سایر کشورها و مطالعات آینده‌نگر تدوین می‌شود.

تبصره: موضوعات راهبردی مبین عناوین مهم‌ترین مسایل در حوزه‌های مدیریتی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، دفاعی امنیتی و محیط زیست کشور، ابر چالش‌های مربوط به محیط داخلی یا خارج از کشور و همچنین عوامل اساسی پیش‌برنده‌ای است که به طور مستقیم یا غیر مستقیم بر تحقق چشم‌انداز مؤثر می‌باشند.

ماده ۶- چشم‌انداز باید به گونه‌ای تنظیم شود که در چارچوب شاخص‌های کلی و فراگیر (ترکیبی) قابل سنجش باشد.

تبصره: به منظور حفظ ارتباط برنامه راهبردی با برنامه‌های پیشرفت، ایجاد وحدت رویه، تسهیل مسیر نظارت و کسب اطمینان از تحقق چشم‌انداز، فهرست شاخص‌های چشم‌انداز، به صورت پیوست برنامه راهبردی ارائه می‌شود.

ماده ۷- راهبردها عباراتی هستند که با محوریت موضوعات راهبردی، مسیر و روش تحقق چشم‌انداز را از بین مسیرهای مختلف، معین می‌نمایند. هر یک از راهبردها تعیین‌کننده مسیری شفاف با حدود و ثغور معین بوده که از طریق راهکارهای جدید و همچنین رفع موانع و چالش‌های اساسی، یک یا چند هدف از اهداف مستتر در چشم‌انداز را محقق می‌نمایند.

تبصره ۱: راهبردها می‌بایست مبتنی بر مبانی نظری، تجربیات موفق ملی و بین‌المللی و به صورت نظام مند تدوین شوند و در نگارش آن‌ها از عبارات مجمل و اهداف کلی و مبهم اجتناب شده و حتی‌المقدور از بیان کلیات عبور نموده و تکلیف بخش‌های مختلف اداره جامعه را مبتنی بر ظرفیت‌ها و محدودیت‌های داخلی و منطقه‌ای مشخص نماید.

تبصره ۲: راهبردها می‌بایست مبتنی بر سیاست‌های کلی نظام ابلاغی مقام معظم رهبری بوده و منجر به تحقق و وفاق بین آنها باشد.

ماده ۸- برنامه راهبردی منطبق بر تدابیری است که از سوی مقام معظم رهبری به موجب بند ۱ اصل ۱۱۰ قانون اساسی در جهت تعیین خطوط راهنما و حدود برنامه راهبردی ابلاغ می‌شود.

ماده ۹- دبیرخانه مجمع، پیش‌نویس برنامه راهبردی را با همکاری دستگاه‌های اجرایی، نهادهای عمومی، مشارکت بخش خصوصی، جامعه اندیشگاهی کشور، ظرفیت هسته‌های پیشرفت منطقه ای و حلقه‌های میانی، صاحب نظران و نظرسنجی از گروه‌های مردمی تدوین می‌نماید.

تبصره ۱: سازمان برنامه و بودجه موظف است به همراه جامعه اندیشگاهی کشور، تعریف عملیاتی «حلقه‌های میانی» و حدود و ثغور فعالیت آنها را -به نحوی که بتوان ظرفیت‌ها و منابع حاکمیتی را به آنها پیوند زده و نظارت بر آنها به جهت خروجی‌های متصور را ذیل اقدامات عملیاتی رقم زد- در قالب آیین نامه تدوین و جهت استفاده گروه‌های اجتماعی برای اکتساب شاخص‌های مورد نظر منتشر نماید. کنشگران اجتماعی و گروه‌های مردمی که قصد دارند در قالب حلقه‌های میانی در برنامه پیشرفت نقش آفرینی نمایند باید به سطح مناسبی از سنجه‌های مندرج در دستنامه برسند.

تبصره ۲: آیین نامه نحوه تشکیل نشست‌های راهبرددانیشی با گروه‌های مذکور در ماده و انتشار عمومی گزارش نظرات کارشناسی نشست‌ها و در نهایت نمایه سازی، جمع بندی و نهایی سازی مباحث توسط کارگروهی در دبیرخانه مجمع تدوین و اجرایی خواهد شد.

ماده ۱۰- به منظور بررسی و تأیید پیش‌نویس برنامه راهبردی، کمیته ای تحت عنوان «کمیته برنامه راهبردی کشور» به ریاست رئیس مجمع و با اعضای زیر تشکیل می‌شود.

الف- دبیر مجمع، به عنوان دبیر کمیسیون؛

ب- ۲ نماینده رئیس جمهور

ج- ۲ نماینده رئیس قوه قضائیه

د- ۲ نماینده رئیس مجلس

ه- نماینده ستاد کل نیروهای مسلح؛

و- رئیس سازمان برنامه و بودجه کشور؛

ز- دبیر شورای عالی امنیت ملی

ح- رئیس کمیسیون برنامه و بودجه مجلس

ط- رئیس اتاق تعاون به عنوان نماینده بخش تعاونی؛

ی- دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی؛

ک- رئیس اتاق بازرگانی به عنوان نماینده بخش خصوصی؛

ل- ۲ نماینده جامعه اندیشگاهی کشور

م- رئیس اتاق اصناف ایران؛

ن - ۵ نفر از صاحب‌نظران در حوزه موضوعات راهبردی تعیین شده، به پیشنهاد دبیر مجمع و تأیید سایر اعضای حقوقی این کمیسیون با دعوت به صورت نوبه ای؛

ماده ۱۱- مصوبات کمیسیون برنامه راهبردی کشور پس از تصویب مجمع و تأیید مقام معظم رهبری (مدظله العالی) به قوای سه گانه و سایر ارکان کشور ابلاغ می شود.

تبصره: تمامی برنامه ها، جهت گیری ها، مصوبات و اقدامات در قوای سه گانه و سایر ارکان نظام می بایست در راستای تحقق چشم انداز و اجرای راهبردهای مندرج در برنامه راهبردی بوده و این برنامه نیز مبتنی بر مفاد سیاست های کلی نظام است.

ماده ۱۲- فرایند تدوین برنامه راهبردی باید ۲ سال مانده به پایان هر برنامه، آغاز و تا یک سال مانده به پایان هر دوره، تصویب و ابلاغ گردد.

ب- برنامه پیشرفت

ماده ۱۳- برنامه پیشرفت، محقق کننده اهداف کلان برنامه راهبردی بوده و مشتمل بر فرایند حل چالش‌ها و مسئله‌های اساسی کشور در طول ۴ سال است؛ این و منطبق با تقویم تحولات ریاست جمهوری قابل پیگیری و تحقق هستند و به چهار بخش زیر تقسیم می‌شود:

۱. چالش‌ها یا ابرپروژه‌های ملی که مرتفع نمودن یا سرمایه گذاری بر روی آنها به عنوان یک پیشران، اثر غیرقابل انکاری بر پیشرفت کشور خواهد داشت.

۲. مسئله‌های عرصه ای - موضوعی که باید به صورت فرابخشی با آنها برخورد نمود.

۳. مسئله‌های دستگاهی که جزئی از فرایند تعالی و ارتقاء یک دستگاه مادر با خوشه‌های سازمانی و جغرافیایی آن محسوب می‌شوند.

۴. مسئله‌های جغرافیایی با تفکیک استانی و شهرستانی؛ که یا شکست ابرپروژه‌های ملی، موضوعی و دستگاهی هستند و یا به طور مستقل بر پیشرفت یک محدوده جغرافیایی یا یک حوزه آبریز اثر گذارند.

ماده ۱۴: مسئولیت تدوین و نظارت بر روند تحقق برنامه پیشرفت به عنوان برنامه تعالی فرهنگی، اجتماعی و رشد شتابان اقتصادی بر عهده سازمان برنامه و بودجه است.

تبصره ۱: سازوکارها، الزامات، دستورالعمل‌ها و فرایند عملیاتی شدن این ماده، توسط سازمان برنامه و بودجه و حداکثر ۴ ماه پس از تصویب این نظام نامه تهیه و پس از تصویب در هیئت دولت، در قالب لایحه به مجلس شورای اسلامی ارائه می‌شود. این مصوبه برای تدوین و تهیه تمامی برنامه‌های پیشرفت، لازم‌الاتباع خواهد بود.

تبصره ۲: شیوه بررسی و تصویب برنامه پیشرفت در مجلس منطبق بر آیین نامه داخلی خواهد بود.

تبصره ۳: دبیرخانه مجمع پس از تصویب برنامه، مسئولیت «انطباق» برنامه پیشرفت را با برنامه راهبردی و همچنین سیاست‌های کلی نظام دارد. گزارش دبیرخانه در اختیار مجلس و شورای نگهبان قرار خواهد گرفت.

تبصره ۴: مؤلفه‌های اصلی تدوین برنامه‌های پیشرفت شامل موارد زیر خواهد بود:

۱. هر سند برنامه پیشرفت در سطح «ملی - موضوعی - دستگاهی - جغرافیایی» مشتمل بر پنج رکن زیر است.

۱.۱. موضوعات راهبردی

۲.۱. اهداف محوری

۳.۱. سیاست‌های اجرایی

۴.۱. اقدامات اساسی

۵.۱. منابع برآوردی

۲. ارکان ۵ گانه، موارد زیر را نیز شامل می‌شوند:

۱.۲. فهرست ظرفیت‌ها / چالش‌هایی که قرار است در برنامه پیشرفت، فعال شوند؛ به همراه دستنامه شاخص‌های انتخاب فهرست شامل روش و فرایند انتخاب

۲.۲. احصاء فهرست گروه‌ها و ذی‌مدخلان موضوع که توانمندی کنشگری ذیل حل چالش / توسعه ظرفیت را دارند.

۳.۲. تدوین پیوست‌های روند کاوی و تحلیل محیطی مبتنی بر هر مسئله و چالش

۴.۲. استخراج نظام مسائل حول موضوع به همراه استخراج راه حل‌های متصور در طول ۴ سال برنامه

۵.۲. تدوین اهداف محوری، سیاست‌های اجرایی و اقدامات اساسی بر اساس راه حل‌های متصور در قالب احکام برنامه پیشرفت به همراه شاخص‌های قابل سنجش برای هر اقدام به گونه‌ای که تحقق شاخص‌ها و سنججه‌ها منجر به توسعه ظرفیت یا رفع چالش در مقیاس مورد انتظار شود.

۶.۲. تعیین وضعیت نظامات ساختاری و تقنینی متکفل حل موضوع به صورت تفصیلی

تبصره ۵: ارکان برنامه پیشرفت و گزارش‌های مذکور، به صورت پیوست لایحه برنامه به مجلس ارائه می‌شود.

ماده ۱۵- موضوعات راهبردی برنامه پیشرفت در سطح ملی - موضوعی - دستگاهی - جغرافیایی، همان موضوعات تعیین شده در برنامه راهبردی است که می‌تواند با توجه به ماهیت آن، به اجزای کوچکتری تقسیم شود.

تبصره ۵: در صورتیکه در دوره زمانی برنامه پیشرفت، موضوعات راهبردی جدیدی، حادث شود؛ مشروط بر آنکه مغایرتی با ارکان برنامه راهبردی نداشته باشند؛ به فهرست موضوعات راهبردی اضافه می‌شوند. در غیر اینصورت باید برنامه راهبردی با توجه به موضوعات راهبردی جدید، بررسی و بازنگری شود.

ماده ۱۶- اقدام عملیاتی مبتنی بر سیاست‌ها و اهداف، به آن دسته فعالیت‌هایی اطلاق می‌شود که حتی‌المقدور با همراهی و نقش آفرینی حلقه‌های میانی و کنشگران اجتماعی مؤثر در هر منطقه و جغرافیا منجر به شکل‌گیری زیرساخت‌های نرم‌افزاری نظیر اصلاح یا تنظیم قوانین و مقررات، اصلاح ساختارها و نظامات منابع انسانی، فناوری‌ها و همچنین زیرساخت‌های سخت‌افزاری نظیر زیربنای عمرانی در مقیاس بزرگ و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی شود که هماهنگ با جهت‌گیری‌های تعیین شده در سیاست‌های اجرایی، اقدامات پیشبرنده‌ای شکل بگیرد که یا منجر به رفع چالش‌های اساسی شده و یا توسعه ظرفیت‌های منطقه‌ای و ملی را راه‌ارمغان آورد.

ماده ۱۷- منابع مالی (اعم از منابع موجود و یا سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی)، الزامات انسانی و فناورانه و مؤلفه‌های زیرساختی مورد نیاز برای انجام اقدامات عملیاتی باید برآورد و در برنامه پیشرفت، پیش‌بینی شود.

ماده ۱۸- در برنامه‌های پیشرفت، وظایف و تکالیف دستگاه‌های اجرایی به صورت تکلیفی و با تفصیل مناسب و در مورد بخش خصوصی و تعاونی‌ها با پیش‌بینی مزیت‌ها، ترجیحات و حمایت‌ها و همچنین وضع محدودیت‌ها و ممنوعیت‌ها تعیین می‌شود.

تبصره ۱: در تنظیم تکالیف و الزامات برنامه‌های پیشرفت، اصل بر انجام تصدی‌ها و فعالیت‌ها (به استثنای وظایفی نظیر سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و تنظیم‌گری)، توسط مردم، حلقه‌های میانی و بخش خصوصی است؛ صرفاً در مواردی که انجام امور توسط مردم، حلقه‌های میانی و بخش خصوصی امکان‌پذیر نباشد (موضوعی یا موضع جغرافیایی) برای دستگاه‌های اجرایی تکلیف تعیین می‌شود.

تبصره ۲: هر دستگاه اجرایی موظف است شیوه تعامل با مردم، حلقه‌های میانی و بخش خصوصی را در راستای انجام اقدامات عملیاتی مشخص نماید.

ماده ۱۹- سازمان برنامه و بودجه کشور مکلف است ظرف مدت یک ماه از زمان تصویب، ضمن ابلاغ الگو و سازوکارهای تدوین و تأیید برنامه‌های دستگاهی و استانی، با توجه به احکام برنامه‌های پیشرفت، نسبت به انطباق برنامه بودجه سالانه و همچنین تعیین تکالیف دستگاه‌های اجرایی و استان‌ها، اقدام و آن‌ها را به دستگاه‌ها و استانداری‌ها اعلام نماید.

تبصره ۵: رعایت ضوابط مذکور در این ماده برای تمامی دستگاه‌های اجرایی در تنظیم برنامه‌ها لازم‌الاجرا است.

ماده ۲۰- دستگاه‌های اجرایی موظفند در راستای اجرای برنامه پیشرفت، اهداف کلان دستگاه خود را منطبق بر مفاد برنامه پیشرفت حداکثر ظرف مدت ۳ ماه تدوین و پس از تأیید سازمان برنامه و بودجه کشور، به تصویب هیئت دولت برسانند.

تبصره ۵: تمامی آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی برنامه‌های پیشرفت می‌بایست ظرف مدت چهار ماه از زمان تصویب برنامه در مجلس، تنظیم و به تصویب مراجع ذیربط برسد.

ماده ۲۱- استانداران با محوریت شورای برنامه ریزی استان موظفند برنامه‌های جغرافیایی در سطح استان را تا سطح شهرستان، شهر و دهستان در چارچوب برنامه ملی - موضوعی و برنامه‌های دستگاهی، حداکثر ظرف مدت سه ماه از تاریخ لازم‌الاجرا شدن برنامه‌های پیشرفت تنظیم و به تصویب کمیسیونی که با مسئولیت سازمان برنامه و بودجه کشور، عضویت استاندار، مدیران استانی (به نوبه) و مقامات ذیربط دستگاه‌های اجرایی تشکیل می‌شود برسانند.

ج- برنامه عملیاتی و بودجه کل کشور

ماده ۲۲- برنامه عملیاتی و بودجه کل کشور شامل دو جزء «برنامه عملیاتی و بودجه عمومی» و «برنامه عملیاتی و بودجه شرکت‌های دولتی» است.

ج- الف: برنامه عملیاتی و بودجه عمومی

ماده ۲۳- برنامه عملیاتی و بودجه عمومی با دو سرفصل اصلی تدوین و تصویب می‌شود:

۱. تعیین منابع درآمدی کشور با جزئیات پیش بینی شده و میزان نقدشوندگی منابع
۲. برنامه عملیاتی، بودجه عمومی و نحوه هزینه کرد در ۴ سطح ملی، موضوعی، دستگاهی و جغرافیایی منطبق بر برنامه پیشرفت

ماده ۲۴- سند برنامه عملیاتی و بودجه عمومی دربرگیرنده برش موضوعات مستخرج از برنامه پیشرفت شامل موضوعات ملی، دستگاهی، جغرافیایی و پیشران‌ها است که به همراه عناوین دستگاه‌های اجرایی، خدمات کلانی که مبتنی بر مسئله‌های استخراج شده از برنامه پیشرفت توسط آن‌ها باید انجام شود به همراه اعتبارات مورد نیاز برای انجام هر خدمت و مجموع اعتبار مورد نیاز برای هر دستگاه می‌باشد.

تبصره ۱: تلفیق بودجه عمومی می‌بایست متناسب با خدماتی که ارائه می‌شود به تفکیک فصول و امور در لایحه بودجه عمومی درج شود.

تبصره ۲: با توجه به تعدد تعریف دستگاه‌های اجرایی ذیل بند ۱۱ ماده ۱ قانون برنامه و بودجه و ماده ۵ و ۱۱۷ قانون مدیریت خدمات کشوری و ماده ۴۶ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، سازمان برنامه و بودجه موظف است لایحه بودجه را به صورت دستگاه‌های سیاستگذار و لایه اول ساختاری و استانی آنها با ردیف‌های محدود، جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی ارائه دهد تا برنامه بودجه بر این اساس تصویب شود.

تبصره ۳: برای انجام آن دسته از خدماتی که نیاز به اجرای طرح‌های عمرانی است باید عناوین این پروژه‌ها با پیش‌بینی منابع و سنوات مورد نیاز برای ساخت و دستگاه متولی در لایحه ذکر شود.

تبصره ۴: ذکر «شرح انتظار» و «تصویر پیامد و نتیجه تحقق» هر موضوع از موضوعات مندرج در سند برنامه به صورت «شاخص تحقق پروژه یا مسئله»، الزامی است. «سند تفصیلی انتظار و پیامد برنامه» نیز به صورت پیوست به برنامه الحاق خواهد شد؛

ماده ۲۵- برنامه عملیاتی و بودجه در سطح دستگاه‌های وابسته و واحدهای استانی مشتمل بر اجزای زیر است.

۱. عنوان دستگاه
۲. عنوان و کمیت خدمت یا پروژه لازم الاجرا

۳. عنوان جغرافیای تحقق خدمت یا پروژه لازم الاجرا

۴. قیمت تمام شده خدمت یا پروژه لازم الاجرا

۵. منابع تخصیص یافته به خدمت یا پروژه لازم الاجرا متناسب با قیمت تمام شده

۶. شاخص پیامدی تحقق خدمت یا پروژه لازم الاجرا

تبصره ۵: برنامه عملیاتی و بودجه دستگاهی با برش استانی، متناسب با برنامه پیشرفت استانی و همچنین جمعیت و آمایش سرزمین تحت عنوان «دستگاه - خدمت - جغرافیا - قیمت - شاخص تحقق» تنظیم می‌شود.

ماده ۲۶- دولت موظف است لایحه بودجه سالانه کل کشور، اعم از منابع درآمدی سال بعد کشور از لحاظ درآمدهای عمومی و اختصاصی مشتمل بر درآمدهای حاصل از مالیات، حقوق و عوارض گمرکی؛ سود سهام و سرمایه‌های تحت مالکیت دولت؛ سود حاصل از کارکرد دارایی‌های دولت؛ دریافتی دولت بابت سپرده‌ها یا واگذاری حق امتیازها و نقل و انتقال‌های مالی؛ جرائم و تخلفات و خسارت‌ها و زیان دیرکرد؛ واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی؛ فروش کالا و خدمات؛ هدایا و کمک‌های بلاعوض و عوارض دولتی و همچنین درآمدهای متفرقه و مانده موجودی خزانه از سال قبل و همچنین برآورد مصارف و محل مصرف را حداکثر تا پایان آذرماه هر سال به مجلس ارسال می‌کند.

تبصره ۱: نحوه رسیدگی به لایحه بودجه سالانه کشور در مجلس، منطبق با ماده ۱۸۲ آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی و تبصره‌های مربوط به آن خواهد بود.

تبصره ۲: آن قسمت از درآمدهایی که در ازای ارائه خدمات، توسط دستگاه‌های اجرایی از خدمت گیرندگان دریافت می‌شود درآمد اختصاصی تلقی می‌شود و پس از واریز به خزانه، به موجب احکام قانونی، تمام یا بخشی از آن می‌تواند برای تأمین هزینه خدمات در اختیار همان دستگاه قرار گیرد.

ماده ۲۷- در تنظیم لایحه منابع درآمدی رعایت نکات زیر الزامی است:

۱. لایحه برنامه عملیاتی و بودجه عمومی باید مطابق با مفاد این نظام نامه و مبتنی بر برنامه پیشرفت باشد.
۲. آن بخش از منابع بودجه که از درآمد حاصل از فروش دارایی‌ها به صورت ارزی حاصل می‌شود باید حجم ریالی آن در لایحه درج گردد.
۳. میزان درآمدها باید با روند درآمدهای سال‌های گذشته، سازگار و به صورت دقیق برآورد شود به نحوی که میزان عدم تحقق درآمدها از ۱۰ درصد تجاوز ننماید. دستگاه‌های مرتبط در دولت و همچنین کمیسیون‌های مرتبط در مجلس نسبت به هرگونه انحراف از درصد فوق، حسب مسئولیت پیشنهاد دهنده و یا تصویب کننده، پاسخگو خواهند بود.
۴. کسری بودجه حداکثر به میزان ۱۰ درصد منابع مذکور در ماده ۲۶ مجاز می‌باشد و این کسری می‌تواند از طریق مولدسازی دارایی‌ها و همچنین از محل تعاملات اقتصادی ناشی از بازارهای سرمایه تأمین شود.

۵. استفاده از منابع بانک مرکزی به منظور جبران کسری منابع عمومی به استثنا تنخواه گردانی معادل ۱ درصد کل منابع مصوب بودجه عمومی، ممنوع است.

ماده ۲۸- مسئولیت اداره، تحقق و نظارت بر نحوه توزیع بخش جاری عملیاتی و اجتناب ناپذیر برنامه بودجه مصوب که ناظر به موضوعات مستمر نظیر حقوق و دستمزد کارکنان دولت و یا جبران خدمات مستمر و ... خواهد بود، بر عهده وزارت اقتصاد و دارایی است.

تبصره: سازوکارها، الزامات، دستورالعملها و فرایندهای عملیاتی شدن این ماده، توسط وزارت اقتصاد و دارایی و با همکاری سازمان برنامه و بودجه، حداکثر ۴ ماه پس از تصویب این نظام نامه و با ملاحظه قوانین هم‌عرض نظیر قانون بودجه، قانون محاسبات عمومی و ... تهیه و پس از تصویب در هیئت دولت، در قالب لایحه به مجلس شورای اسلامی ارائه می‌شود. این مصوبه برای تدوین و تهیه تمامی برنامه‌های بودجه، لازم‌الاتباع خواهد بود.

ماده ۲۹- دستگاه‌ها موظفند برنامه عملیاتی و بودجه عمومی هر سال را در قالب اجزای مذکور در ماده ۲۵ و مطابق ضوابط مواد ۳۳ و ۳۴ تدوین و تا انتهای آبان ماه سال قبل، به سازمان برنامه و بودجه کشور ارائه نمایند.

تبصره: هر یک از دستگاه‌های اجرایی صرفاً مجاز به پیش‌بینی منابع در خصوص خدمات ابلاغی موضوع ماده ۳۱ می‌باشند. **ماده ۳۰-** سازمان برنامه و بودجه مکلف است متناسب با اهداف پیش‌بینی شده در برنامه پیشرفت و در سقف منابع مصوب سالانه موضوع ماده ۲۶، نسبت به تعدیل و تلفیق برنامه‌های پیشنهادی دستگاه‌ها، در چارچوب اجزای مذکور در ماده ۲۵، اقدام و لایحه برنامه عملیاتی و بودجه عمومی را پس از تصویب هیأت وزیران، به مجلس ارائه نماید.

تبصره: در تنظیم لایحه، ذیل هر دستگاه یا استان، تمامی خدمات، کمیت خدمات، متوسط قیمت تمام شده برای هر دستگاه اجرایی ارائه دهنده آن همراه با منابع مورد نیاز و نیز کل منابع مورد نیاز با ترکیب «دستگاه - خدمت - جغرافیا - قیمت - شاخص تحقق» در قالب دو جدول با عنوان «جدول دستگاه» و «جدول استان» تهیه و در لایحه درج خواهد شد.

ماده ۳۱- سازمان امور اداری و استخدامی کشور با همکاری سازمان برنامه و بودجه موظف است در چارچوب اساسنامه، شرح وظایف و مأموریت‌های قانونی دستگاه‌های اجرایی، عناوین خدمات هر یک از دستگاه‌ها که ناظر بر توانایی انجام یک خدمت تحویل دادنی نهایی دارای ارزش برای دریافت کننده خدمت است (مانند توانایی انجام پروژه‌های تخصصی در مقیاس‌های مورد نیاز محلی، ملی و منطقه‌ای، ارائه شناسنامه، ارائه مجوز، خدمات بهداشتی، تولید و توزیع برق، آموزش و پژوهش، حفاظت از منابع طبیعی و ...) را احصا و تحت عنوان «آیین نامه محدوده کلان فعالیت هر دستگاه»، آن را به دستگاه‌های اجرایی ابلاغ نماید.

تبصره ۱: در فرایند تدوین آیین نامه فوق، توجه به ممنوعیت‌ها و موارد سلبی نیز الزامی است.

تبصره ۲: موارد اختلافی و موضوعات خارج از شمول آیین نامه، توسط سازمان امور اداری و استخدامی تفسیر و به دستگاه‌های ذیربط ابلاغ خواهد شد.

ماده ۳۲- سازمان برنامه و بودجه موظف است استاندارد نحوه محاسبه قیمت تمام شده هر واحد خدمت را با توجه به فعالیت‌هایی که منجر به ارائه آن خدمت می‌شود؛ با رعایت اصول زیر، تدوین و به دستگاه‌های اجرایی ابلاغ نماید تا هر دستگاه با توجه به این اصول، اقدام به پیش‌بینی فعالیت در قالب برنامه سالانه نماید:

۱. تناسب قیمت تمام شده با کیفیت ارائه خدمات

۲. تناسب قیمت تمام شده با محل ارائه خدمات

۳. سازگاری قیمت ارائه خدمات در بخش دولتی با بخش غیردولتی در فضای رقابتی

۴. رعایت استانداردهای فنی

۵. صرفه‌جویی در محاسبه قیمت تمام شده متناسب با افزایش مقیاس ارائه خدمات

تبصره ۵: همواره سهم خدمات پشتیبانی و ستادی در دستگاه‌های اجرایی برای انجام خدمات، نباید از ۵٪ قیمت تمام شده مجموع خدمات تجاوز نماید.

ماده ۳۳- به منظور کاهش هزینه‌های دولت، بهبود ارائه خدمات، افزایش بهره‌وری منابع، کاهش حجم تصدیی‌ها و ارائه کیفی خدمات در فضای رقابتی، آن دسته از خدمات موضوع ماده ۳۱ که توسط اشخاص حقیقی و حقوقی در اشکال خصوصی، تعاونی و نهادهای حلقه‌های میانی انجام می‌شود با روش خرید خدمات توسط این اشخاص انجام خواهد شد و دستگاه‌های اجرایی موظف هستند حتی الامکان، مأموریت‌ها و پروژه‌های مصوب برنامه را از طریق خرید خدمت، محقق نمایند.

تبصره ۱: در فرایند خرید خدمات از این اشخاص -متناسب با کیفیت ارائه خدمات، کمیت خدمات و منطقه جغرافیایی- حداقل اختلاف قیمت تمام شده خدمت بین بخش خصوصی، تعاونی و نهادهای حلقه‌های میانی با بخش دولتی به میزان ۲۵٪ قیمت تمام شده همان خدمت در بخش دولتی با احتساب هزینه‌های جاری و استهلاک دارایی‌های مورد استفاده، تعیین می‌شود.

تبصره ۲: دستگاه‌های اجرایی در نقش کارفرما موظفند ضمن نظارت دقیق و شاخص‌مند بر عملکرد بخش‌های مذکور و پیامد فعالیت انجام شده و تناسب آن با تصویر تحقق خدمت مندرج در برنامه، اقدام نمایند.

تبصره ۳: دستگاه‌های اجرایی می‌توانند برای کاهش قیمت تمام شده ارائه خدمات توسط بخش‌های مذکور در این ماده، واحدهای ساختمانی، ظرفیت‌ها و تجهیزات خود را بر اساس قرارداد در اختیار آن‌ها قرار دهند یا از محل منابعی که تحت همین عنوان در برنامه عملیاتی و بودجه عمومی پیش‌بینی می‌شود به میزان ۵۰٪ هزینه پروژه‌های مشابه در دستگاه‌های دولتی، به این اشخاص کمک نمایند. در این شرایط تغییر کاربری اینگونه واحدها پس از کمک، ممنوع است و میزان کمک یا خرید خدمات به نسبت سهم استهلاک دارایی‌ها، کاهش پیدا می‌کند.

تبصره ۴: دستگاه‌های اجرایی موظفند در خصوص آن دسته از خدمات موضوع ماده ۳۱ که توسط نهادهای مذکور انجام نمی‌شود لیکن امکان انجام آن وجود دارد؛ زمینه‌های پیشرفت توانمندی‌های آن بخش‌ها را برای پذیرش تصدی‌ها فراهم آورند. فرایند توانمندسازی این گروه‌ها با توجه به نوع و موضوع خدمت، از طریق نهادهای توانمندساز از قبیل سازمان فنی و حرفه‌ای، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، نهادهای اجتماعی مانند سازمان تبلیغات اسلامی، ستاد اجرایی فرمان حضرت امام (ره)، بنیاد مستضعفان و ... صورت می‌پذیرد.

ماده ۳۴- با توجه به موضوع ماده ۳۳، هرگونه افزایش تصدی‌ها، تعداد کارکنان و فضاها فیزیکی به استثنای مواردی که با تصویب هیأت وزیران امکان ارائه خدمات در مناطق خاص، توسط نهادهای مذکور امکان‌پذیر نباشد ممنوع است.

ماده ۳۵- صدور یا تمدید هرگونه ضمانت‌نامه، ایجاد دین و تعهد به پرداخت دیون دستگاه‌های اجرایی، بخش عمومی یا خصوصی توسط دولت مستلزم کسب مجوز از طریق قانون برنامه عملیاتی و بودجه عمومی در سطح ملی - دستگاهی است.

تبصره ۵: صدور ضمانت‌نامه برای بخش‌های مردم‌نهاد و حلقه‌های میانی مطابق با ظرفیت فعالیت آنها توسط دستگاه ذیربط و با حداکثر امکان تسهیلگری انجام خواهد شد.

ماده ۳۶- پیش‌بینی هرگونه اعتبار از منابع بانکی به صورت تکلیفی و با نرخ ترجیحی در قانون برنامه عملیاتی و بودجه، مستلزم تعیین خدمات مورد انتظار از محل این منابع و بار تکرار آنها توسط دستگاه اجرایی ذیربط می‌باشد.

ماده ۳۷- لایحه و قانون برنامه عملیاتی و بودجه نباید مشتمل بر تغییر در قوانین موجود یا وضع قوانین و مقررات جدید باشد. در اینصورت اخذ مصوبه مجلس مبنی بر تغییر و اصلاح قوانین پیشین الزامی است.

ماده ۳۸- حداکثر اعتبار قابل پیش‌بینی برای هزینه‌های پیش‌بینی نشده، ۳٪ بودجه عمومی کشور است و ۲٪ از جمع منابع پیش‌بینی شده در قانون برنامه عملیاتی و بودجه عمومی قابل تخصیص به هزینه‌های بحران‌ها و حوادث غیر مترقبه خواهد بود.

ماده ۳۹- مجلس شورای اسلامی موظف است در ابتدای اسفند ماه هر سال قانون برنامه عملیاتی و بودجه عمومی سال بعد را به دولت ابلاغ می‌نماید.

ماده ۴۰- دستگاه‌های اجرایی موظفند در چارچوب برنامه عملیاتی و بودجه مصوب، سهم آن دسته از دستگاه‌های وابسته و واحدهایی که اسامی آنها در قانون بودجه درج نشده است و همچنین واحدهای استانی را به نسبت سهمی که در انجام خدمات دارند، در قالب ماده ۲۸ و با رعایت احکام این قانون، تهیه و تا پایان اسفند ماه به واحدهای ذیربط ابلاغ نمایند.

تبصره ۵: دستگاه‌های اجرایی موظفند یک نسخه از برنامه عملیاتی و بودجه ابلاغی به واحدهای زیرمجموعه و استانی را به سازمان برنامه و بودجه ارسال نمایند. این سازمان موظف است حداکثر ظرف مدت یک‌ماه از تاریخ وصول، در صورت مشاهده مغایرت در خصوص انطباق برنامه‌ها با مصوبات قانونی و ضوابط ابلاغی، موضوع را به دستگاه ذیربط اعلام نماید

و دستگاه موظف، حداکثر ظرف مدت دو هفته، برنامه را اصلاح نماید. در صورتیکه سازمان برنامه و بودجه کشور در مدت تعیین شده، اعلام نظر ننماید، برنامه عملیاتی و بودجه سالانه، نهایی تلقی می‌گردد.

ماده ۴۱- رؤسای دستگاه‌های اجرائی موظفند در چارچوب برنامه عملیاتی و بودجه در سطح دستگاه‌های وابسته و واحدهای استانی و بر اساس قیمت تمام‌شده خدمات و فعالیت‌ها، اقدامات زیر را انجام دهند.

۱. انعقاد تفاهم‌نامه با مدیران واحدهای مجری خدمات بر اساس قیمت تمام‌شده خدمات و تعیین اعتبار مورد نیاز و تعیین نقش مردم، حلقه‌های میانی و بخش خصوصی و تخصیص آن در حسابی به نام واحد مجری به عنوان هزینه قطعی؛

۲. اعطای اختیارات اداری و مالی به مدیران واحدهای مجری برای اداره واحد تحت سرپرستی در قالب تفاهم‌نامه؛

۳. تعیین شاخص‌ها و استانداردهای کمی و کیفی خدمات برای ارزیابی فعالیت‌ها، منطبق بر سند انتظار و پیامد که به صورت پیوست در برنامه بودجه وجود دارد؛

۴. پیش‌بینی سازوکارهای نظارتی برای کنترل کمیت و کیفیت خدمات ارائه شده؛

تبصره ۱: واحد مجری آن دسته از واحدهای سازمانی وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی است که تأمین و ارائه خدمات اصلی و نهایی آن دستگاه‌ها را برعهده دارند. نظیر مدارس، بیمارستان‌ها، دانشگاه‌ها، ورزشگاه‌ها، مراکز فنی - حرفه‌ای، مراکز تحقیقاتی، مراکز نگهداری از معلولین و پرورشگاه‌ها.

تبصره ۲: آیین‌نامه اجرایی این ماده، حداکثر ۳ ماه پس از ابلاغ این قانون، به پیشنهاد سازمان برنامه و بودجه کشور به تصویب هیأت وزیران می‌رسد. تمامی ابلاغیه‌ها، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مرتبط با موضوع این ماده، پس از تصویب آیین‌نامه مذکور، ملزم به ترمیم و تغییر متناسب با آن خواهند بود.

ماده ۴۲- رعایت موارد زیر در خصوص پیش‌بینی و اجرای پروژه‌های عمرانی برای دستگاه‌های اجرایی، الزامی است.

۱. وجود ارتباط معین میان پروژه‌های پیشنهادی با برنامه‌های پیشرفت و برنامه‌های عملیاتی و بودجه عمومی؛

۲. اطمینان از امکان ارائه خدمات توسط بخش غیردولتی و به تبع آن اجرای پروژه عمرانی ذریبط؛

۳. پیش‌بینی پروژه‌های عمرانی و حجم و اندازه آن بر اساس انجام مطالعات آمایش سرزمین، تحلیل روند جمعیت و میزان بهره‌برداری از آن پروژه؛

۴. انعقاد قرارداد برای اجرای پروژه پس از قطعیت مالکیت دستگاه بر عرصه آن و اتمام نقشه‌های معماری و مهندسی؛

۵. استقرار نظام فنی - اجرایی و تعیین هزینه انجام پروژه‌ها بر مبنای کیفیت اجرا، زمان اجرا و قیمت تمام‌شده هر واحد پروژه؛

۶. طراحی الگوهای ساخت برای پروژه‌های تکرارپذیر از جهات استانداردها فضاهای مورد نیاز و اندازه هر واحد پروژه متناسب با ماهیت و اندازه خدمت (نظیر مدارس، بیمارستان‌ها، ورزشگاه‌ها، دانشگاه‌ها و جاده‌ها).

ماده ۴۳- دستگاه‌های اجرایی مکلفند حداکثر ظرف مدت سه سال، هرگونه خدماتی که جزء مأموریت‌های قانونی (موضوع ماده ۳۱) آن‌ها نمی‌باشد (نظیر بیمارستان، هتل، درمانگاه، ورزشگاه، رستوران) را با امکانات فیزیکی قابل بهره‌برداری و یا در حال ساخت مرتبط با آن خدمات، به بخش خصوصی واگذار نمایند. تا زمان واگذاری اینگونه واحدها، اختصاص بودجه به آن‌ها از محل منابع بودجه عمومی و درآمد شرکت‌ها ممنوع است و صرفاً این واحدها می‌توانند از محل درآمدهای اختصاصی خود، به صورت خودگردان اداره شوند.

ج- ب: برنامه عملیاتی و بودجه شرکت‌های دولتی

ماده ۴۴- دولت موظف است برنامه عملیاتی و بودجه شرکت‌های دولتی را مشتمل بر عناوین خدمات و قیمت تمام شده آن‌ها، همچنین مجموع درآمدها به تفکیک اقلام عمده و هزینه‌های ارائه خدمات و سرمایه‌گذاری به همراه سود یا زیان پیش‌بینی شده و نیز استقراض داخلی و خارجی را تنظیم و در برنامه عملیاتی و بودجه عمومی کل کشور - که تقدیم مجلس می‌شود - درج نماید.

تبصره ۱: بررسی بودجه شرکت‌های دولتی در مجلس، در یک کمیته مستقل تحت نظر کمیسیون تلفیق صورت پذیرفته و نتیجه آن پس از بررسی در کمیسیون تلفیق، به همراه لایحه بودجه به صحن مجلس ارائه می‌شود.

تبصره ۲: انجام و ارائه هرگونه خدمات توسط شرکت‌های دولتی، فراتر از مأموریت‌های قانونی خود (مطابق با موضوع ماده ۳۱) ممنوع است.

ماده ۴۵- شرکت‌های دولتی موظفند هر دو سال یکبار ارزش‌داری‌های خود را به نرخ سال محاسبه و میزان سود خود را بر اساس ارزش واقعی‌داری‌ها در لوائح برنامه عملیاتی و بودجه کل کشور منظور نمایند.

تبصره ۱: شرکت‌های دولتی زیانده مکلفند برنامه و سازوکارهای لازم را برای رفع زیاندهی را - به گونه‌ای که شرکت، حداکثر ظرف مدت سه سال از زیانده بودن خارج شود - تهیه و در قالب برنامه عملیاتی و بودجه پیشنهادی، ارائه نمایند. در صورت عدم اجرای این حکم، سازمان اداری و استخدامی کشور موظف است در خصوص انحلال یا تمدید مدت زمان مذکور در این ماده با تصویب شورای عالی اداری اقدام نماید.

تبصره ۲: در صورت زیانده بودن شرکت، دریافت هر نوع پاداش از سوی هیئت مدیره و ارکان شرکت ممنوع بوده و در صورت زیانده ماندن شرکت پس از زمان مصوب در تبصره ۱، هیئت مدیره و ارکان شرکت متخلف شناخته می‌شوند و حسب مورد مطابق با قانون رسیدگی به تخلفات اداری و نیز اختیارات دیوان محاسبات نسبت به انفصال دائم یا موقت متخلفین در دستگاه‌های اجرایی از خدمات دولتی و لغو صلاحیت و رتبه بندی مشاورین و پیمانکاران اقدام می‌گردد.

ماده ۴۶- دولت مکلف است در اجرای ماده ۳۲ و تبصره‌های آن و به منظور کاهش تصدی‌ها و هزینه‌های عملیاتی شرکت‌های دولتی و اعمال سیاست خرید خدمات از بخش‌های غیردولتی در فضای رقابتی، برنامه سالانه کاهش تصدی‌های شرکت‌های دولتی را در برنامه عملیاتی و بودجه کل کشور، درج نماید.

تبصره: با اجرای این ماده، هرگونه افزایش اندازه شرکت‌های دولتی از ابعاد انسانی و فیزیکی ممنوع است؛ به استثنای مواردی که با تصویب هیأت وزیران امکان ارائه خدمات توسط بخش خصوصی و نهادهای مذکور، امکان‌پذیر نباشد.

فصل سوم- نظارت و ارزیابی

ماده ۴۷- نظارت بر اجرای برنامه‌ها در سه سطح راهبردی، توسعه‌ای و عملیاتی انجام می‌پذیرد.

الف: نظارت بر برنامه‌های راهبردی

ماده ۴۸- مسئولیت نظارت بر برنامه‌های راهبردی برعهده مجمع است. دبیرخانه مجمع با جمع‌آوری اطلاعات از دستگاه‌های اجرایی، نهادهای انقلابی، بخش خصوصی و همچنین مرکز آمار ایران، بانک مرکزی و سایر مراجع، با همکاری حلقه‌های میانی و جامعه اندیشگاهی کشور و در چارچوب شاخص‌های برنامه راهبردی، در اسفند ماه هر سال، گزارش میزان تحقق برنامه راهبردی را تهیه و پس از تأیید کمیسیون برنامه راهبردی کشور و تصویب مجمع، به مقام معظم رهبری (مدظله العالی) تقدیم می‌دارد.

ماده ۴۹- دبیرخانه مجمع همزمان با تدوین گزارش موضوع ماده ۴۸، وضعیت کشور را درخصوص مقایسه وضعیت و اندازه شاخص‌های کلان چشم‌انداز در دو سطح کشورهای منطقه و جهان، در قالب گزارش تحلیلی تهیه و وضعیت پیشرفت و یا عقبگرد کشور نسبت به دیگر کشورها را ارائه می‌نماید.

تبصره ۱: فهرست کشورهای منطقه توسط دبیرخانه مجمع تعیین می‌شود.

تبصره ۲: دبیرخانه مجمع دو ماه پس از تقدیم گزارش‌های مذکور در مواد ۴۸ و ۴۹، اهم موضوعات گزارش‌ها را به صورت عمومی منتشر خواهد نمود.

ماده ۵۰- در صورت بروز تغییرات اساسی در وضعیت محیط داخلی یا خارجی، یا پیش‌بینی عدم تحقق برنامه راهبردی، دبیرخانه مجمع موظف است با تأیید کمیسیون برنامه راهبردی کشور نسبت به ارائه پیشنهادهای لازم به منظور اصلاح محتوای برنامه و یا روند اجرای آن، به مجمع اقدام نماید.

ب: نظارت بر برنامه‌های پیشرفت و بودجه

ماده ۵۱- دولت مکلف است گزارش‌های اجرای برنامه‌های پیشرفت و عملیاتی و بودجه هر سال را در قالب شاخص‌های برنامه و تکالیف، در اردیبهشت ماه سال بعد، به مجلس ارائه نماید.

ماده ۵۲- دیوان محاسبات مکلف است در خصوص نظارت بر برنامه‌های عملیاتی و بودجه، علاوه بر کنترل رعایت قوانین و مقررات، به کنترل خدمات ارائه شده توسط دستگاه‌ها از ابعاد کیفیت ارائه خدمات، قیمت تمام شده و کمیت آن پرداخته و نتیجه را در گزارشی مستقل به همراه گزارش تفریغ بودجه به مجلس ارائه نماید.

ماده ۵۳- مجلس از طریق کمیسیون‌های مربوطه، گزارش موضوع مواد ۵۱ و ۵۲ را مورد بررسی قرار می‌دهد و پس از نهایی کردن در کمیسیون تلفیق برنامه و بودجه و ارائه گزارش جامع در صحن، نتیجه بررسی را تا پایان تیرماه به دولت اعلام می‌نماید.

تبصره ۵: دولت موظف است به منظور ترمیم شکاف میان عملکرد و برنامه مصوب، اقدامات لازم معمول و نتیجه آن را در گزارش سال بعد ارائه نماید.

ماده ۵۴- گزارش دولت از اجرای برنامه‌های پیشرفت و عملیاتی به همراه اظهار نظر مجلس در رابطه با عملکرد دولت، توسط مجلس، برای اطلاع عموم منتشر خواهد شد.

ماده ۵۵- در چارچوب نتایج نظارت و ارزیابی صورت گرفته مبتنی بر این فصل، هرگونه قصور دستگاه‌های اجرایی در اجرای این قانون اعم از عدم اجرا یا تأخیر در اجرا تخلف شناخته می‌شود و با متخلفین بر اساس قوانین رفتار خواهد شد.

فصل چهارم - سایر موارد

ماده ۵۶- به منظور ترویج فرهنگ برنامه‌ریزی و ارزشگذاری برای پایداری به اجرای برنامه‌ها و همچنین جلب مشارکت آحاد جامعه در اجرای برنامه‌ها صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران موظف است نسبت به تهیه برنامه‌های گوناگون دیداری، شنیداری و نوشتاری اقدام و گزارش عملکرد خود را اسفند ماه هر سال، به مجلس ارائه نماید.

ماده ۵۷- سازمان برنامه و بودجه کشور موظف است زمینه‌های اجرای این قانون را با انجام اقدامات زیر به گونه‌ای فراهم نماید که برنامه عملیاتی و بودجه عمومی کشور برای سال ۱۴۰۲ به استناد احکام این نظام نامه، تنظیم و به مجلس ارائه شود. مهم‌ترین بسترسازی‌ها عبارتند از:

۱. تهیه دستورالعمل، کاربرگ‌های فرایند پیشنهاد، تنظیم و تلفیق و تدوین لایحه؛
۲. آموزش دست‌اندرکاران در دستگاه‌های اجرایی؛
۳. طراحی و استقرار سامانه‌های الکترونیکی به منظور تسریع و افزایش سرعت انجام کار به صورت جامع میان متعاملین.

ماده ۵۸- هرگونه مصوبه و یا اقدام توسط دستگاه‌های اجرایی، شوراها، هیأت وزیران و سایر مراجع که موجب افزایش هزینه‌های دولت در همان سال و سنوات آتی می‌شود نظیر توسعه ساختار، افزایش حقوق و مزایا، بکارگیری نیروی انسانی جدید به هر شکل، افزایش تعهدات پرسنلی و ... بدون ارائه آثار مالی آن در سنوات آتی و کسب مجوز در برنامه عملیاتی و بودجه کل کشور ممنوع می‌باشد.

ماده ۵۹- در اجرای این نظام‌نامه، برنامه ششم توسعه تا پایان اسفند سال ۱۴۰۱ تمدید می‌گردد و دولت موظف است تا پایان آذر ماه سال ۱۴۰۱ برنامه اول پیشرفت را به مجلس ارائه نماید.

ماده ۶۰- این قانون در یک مقدمه و با ۶۰ ماده و ۴۷ تبصره، در تاریخ به تصویب رسیده است و از تاریخ لازم‌الاجراء شدن آن، تمامی قوانین و مقررات مغایر با آن لغو می‌شود.